

BEN BİR KEDİYİM

Fatih ERDOĞAN*

Resimli kitap, İngilizce adıyla picture-book veya Almanca adıyla da bilderbuch, ne yazık ki Türkçede kendini iyi tarif eden bir terime kavuşamadı. “Resimli kitap” deyip geçiyoruz ancak bu asıl merakımızı anlatmaya yetmiyor. Yetmiyor çünkü “resimli kitap” iki sözcüğün ifade ettiği gibi “resimlenmiş” veya “içinde resimler olan” kitap anlamına gelmiyor.

Baştan alalım: Okuma öncesinde çocukların kitapla ilişki kurması resimler aracılığıyla olur. Diyelim, bir tilkinin tavşanı yakalamaya çalışmasını anlatan bir öykü çocuğa bir yetişkin veya okumayı bilen biri tarafından okundu, bu durumda çocuk aynı öyküyü yeniden “okumak” istediğinde, yani aynı öyküden yeniden haz almak istediğinde (ki çocukların okuma şekli tek seferlik değildir) resimlere bakarak öykünün aklında kalan akışını yeniden canlandırabilir. Bu anlamda kitaptaki resimler öncelikle öyküyü “hatırlatıcı” bir işleve sahiptirler. Parçaları (resimleri) birleştirerek çocuk bütüne (öyküye) ulaşır.

Okumayı yeni öğrenmiş olan, yani artık kendi okuyan çocuk için aynı işlev geçerli olmaya devam eder çünkü okuma becerisi henüz otomatikleşmediğinden çocuk sözcükleri hecelemeye çalışırken resimlerden göz ucuyla yardım alır. “Taaaa-aaaav-şaaaa-...” diye hecelerken gözüne ilişkin tavşan resmi acemi okurumuzu hızlandırır.

* Yazar, çizer, editör, fatih@mavibulut.com.tr

Peki, kitaplardaki resimlerin varlık nedeni bu mudur? Okumayı kolaylaştırması, okurun metni çabuk anlaması için mi ressamın özene bezene sanatsal yaratıcılıklarını ve becerilerini konuştururlar, yayınevleri çalıştıkları çizerleri grafikerleri titizlenerek seçmeye çalışırlar? Eğer tek amaç bir kitaptaki öykünün anlaşılmasıysa, okur/çocuğun öykünün metnini kolay okumasına yardımcı olmaksız o zaman örneğin standart çöp adamlar çizilse aynı işlevi görmez miydi?

Şüphesiz görürdü. Eğer amaç sadece “metni anlamak ve takip etmek” ise pekâlâ çöp adam çizimleriyle kitaplar yapılabilirdi. Hatta daha ileri gidelim, eğer amaç çocuğa bir mesajı iletmekse bırakın güzel resimleri, bir öyküye de gerek yok ki! Mesajımızın düzgün ve net anlaşılır cümlelerini sayfaya sıralarız, olur biter. Edebiyata ne gerek var ki, değil mi? Hatta ve hatta kitaba bile gerek kalmayabilir. Mesajlar bir panoya yazılır ve evin, okulun duvarlarına asılır. Çocuklar da gelip geçerken hepsini bellerler. Neden olmasın!

İşte bu noktada, kitaptaki resimlerin, metnin ve sonuç olarak kitabın ve edebiyatın işlevini sorgulamaya geliyoruz? Çocuk kitabının çocuğun gelişimindeki rolü, işlevi engin bir deniz gibi dalga dalga açılıyor önümüzde. George Thompson “Sanatın Özü” adlı kitabında mağara insanının mağara duvarlarına yaptığı resimlere değiniyor ve aklında kaldığına diyor ki: “Bunlar av tasviri olabilir ama olmayabilir de. Belki de sanat yapıyorlardı. Büyülenmek için. Bir büyüdür sanat.”

Yani modern yaşamda sahip olduğumuz her şeyden yoksun bir insan mağaranın duvarında sanat icra etme ihtiyacı duyuyor. O halde bu bir ihtiyaç. Bu ihtiyaç resim olarak, daha sonra şarkılar olarak, efsaneler, mitler, sözlü edebiyat olarak ve yazılı edebiyat olarak gelişmiş ve sinema, tiyatro, vb. gibi görsel sanatların geldiği noktada hepimizi “büyüleyen” zengin bir şölene dönüşmüş durumda. Dolayısıyla çocuk kitabı da artık sadece bir mesajı vermekle yetinen bir “bilgi notu” işlevinin ötesinde kendisi bizzat bir sanat yapıtı olarak kendini var etmeye çalışıyor.

Yazar sadece söz söylemiyor, sözünü güzel/ilginç/farklı/çarpıcı/etkileyici/büyüleyici söylemeye çalışıyor. Çizer de çizgiyi rengi lekeyi ve bütün bunların sayfadaki yerleşimini özgün ve farklı yapmaya çalışıyor. Bu iki ana elemanın dışında bir çocuk kitabını var etmeye çalışan editörler, grafikerler, matbaacı ve ciltçiler aynı hassasiyetle ortaya bir sanat yapıtı koymaya çalışıyorlar. Çünkü insanlara sadece bir mesajı almaları, bir bilgiyi edinmeleri, o bilgilerle hayatlarına çeki düzen vermeleri vb. yetmiyor; büyülenmek de istiyorlar; sanat istiyorlar. Çünkü sanat onları büyülemekle kalmıyor, değiştiriyor da. Sanatsal çabalarla üretilmiş bir çocuk kitabı çocukları büyüleyip değiştiriyor; beyinlerindeki gizemli bölgeleri eşeliyor, kurcalıyor, farklı bakış açıları kazandırıyor. Bu da yaratıcılıklarını geliştiriyor, kendi hayatlarına da, başkalarının hayatlarına da, dünyaya da sıradan değil, kendilerine özgü olan sıra dışı gözlerle bakmalarını sağlıyor.

İşte “resimli-kitap” dediğimiz kitaplar resimle metnin birbiriyle yarışarak birbirini zenginleştirdiği tür sanatsal kitaplara en iyi örnekleri oluşturuyor. Bir öykünün resimlenmesinden ibaret değiller; resimler öyküyü de geliştiriyor, tamamlıyor. Bu haliyle kendi içinde başka bir tür.

Galia Bernstein'ın yazıp resimlediği “Ben Bir Kediym” iyi bir “resimli-kitap” örneği olarak bu yılbaşında Tudem Yayıncılık tarafından Olcay Mağden Ünal çevirisiyle yayımlandı. Kitabı

açar açmaz bizi sevimli ve küçük bir kedi yavrusu karşılıyor ve zaten görmekte olduğumuz bir bilgiyi veriyor bizi selamladıktan sonra: “Ben bir kediyim!” diyor. “Eh görüyoruz zaten!” demeyin çünkü öykünün devamı tam bir varoluş tartışmasına dönüşüyor. Kendinize sorun “Kedi nedir?” diye. Ne biliyorsunuz kediler hakkında? Zaten sevimli kedi yavrusunun da aslında muhatabının biz okurlar olmadığını sayfayı çevirince görüyoruz. Bir aslan, çita, puma, panter, kaplan, yani kedigiller familyasının en büyüklerini muhatap alıyor yavru kedimiz. Sayfaları çevirdikçe yavru kedimizin dev cüsseli diğer kedigiller karşısında kendi var oluşunu kabul ettirmeye çalışmasının ne büyük bir cüret ve cesaret olduğunu bize resimler metinlerden daha çok gösteriyor: Miniminnacık bedeniyle kedinin ötekilerin arasına yerleştirilişindeki kompozisyon mahareti sözlere gerek bırakmıyor demeyelim, pekiştiriyor, tamamlıyor.

Ve kitabın dolaylı olarak verdiği en önemli mesaj ise en aykırı gelebilecek, başta en cılız görünen bir savın bile muhakeme yoluyla, düşünce üzerinden ilerleyen bir diyalog ile kabul ettirilebileceği. Fiziksel gücün akıl ve muhakeme gücü karşısında yetersiz kalabileceğinin iyi bir örneği.

Ve iyi bir resimli-kitap örneği.

Ben Bir Kediyim

ISBN 978-975-587-288-9

Yazan ve resimleyen: Galia Bernstein

Türkçesi: Olcay Mağden Ünal

